

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE FILOSOFIE**

**O analiză a organismelor culturale pe baza
colecțiilor muzeale.**

Studiu de caz: Colecția Ornitologică a Muzeului de Istorie
Naturală din Sibiu

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. Rațiu Dan Eugen

Student-doctorand:

Pripon Liviu Răzvan

2020

Cuprinsul Tezei

Lista Figurilor	3
Lista Tabelelor	5
Introducere	6
Întrebare centrală – scop	6
Obiective	7
Tipul cercetării	9
Motivație	10
Metodologie	11
Surse bibliografice și autori de referință	13
I. Elemente	15
I.1.Elementul Organismului Cultural – piesa de muzeu/specimenul	15
I.2.Tipuri de piese de istorie naturală	19
I.3.Spațiul natural și proiecția în plan cultural	37
I.4.Planul cultural liber și planul cultural standardizat	49
I.5.Gradul de identitate al obiectelor naturale – studiu de caz: păsările	65
II. Analiza valorii pieselor muzeale de istorie naturală	74
II.1.Valorile pieselor muzeale de istorie naturală	74
II.2.Valoarea Estetică – un studiu de caz: percepția obiectului ornitologic	83
II.3.Valoarea estetică a obiectelor naturale în contextul artei contemporane	104
II.4.Structura câmpului cultural	127
III. Organismul Cultural	134
III.1.Colecția Ornitologică a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu	134
III.2.Istoricul Colecției	136
III.3.Paralelismul colecție – organism	146
III.4.Funcționalitate organismului cultural	167
III.5.Geneză, Evoluție, Replicare	178
IV. Argumente suplimentare pentru existența organismul cultural	195
IV.1. Direcții de argumentare	195
IV.2. Conceptul de câmp cultural	197
IV.3. Alte argumente teoretice corespunzătoare surselor bibliografice	202
IV.4. Natura obiectelor în spațiul cultural	222
Concluzii	228
Bibliografie	235

Cuvinte cheie

1. morfologia culturii, 2. organism cultural, 3. colecție muzeală, 4. colecție ornitologică, 5. Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu, 6. Muzeul Național Brukenthal, 7. muzeu de istorie naturală, 8. galerie de artă, 9. muzeu de artă, 10. Bioartă, 11. artă contemporană, 12. istoricul muzeului de istorie naturală, 13. istoricul colecției de istorie naturală, 14. cabinet de curiozități, 15. capacitate de acțiune a obiectelor, 16. teoria *actor network*, 17. paideuma, 18. cultura ca organism cultural colectiv, 19. teoria organică a culturii, 20. hiperobiect, 21. specimen, 22. obiect natural, 23. piesă tip, 24. câmp cultural, 25. spațiu cultural, 26. plan cultural, 27. mișcare culturală, 28. valoarea pieselor de istorie naturală, 29. valoare estetică.

Structura Tezei

Teza intitulată *O analiză a organismelor culturale pe colecțiilor muzeale. Studiu de caz: Colecția Ornitologică a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu* este structurată în patru capitole la care se adaugă introducerea, concluziile și bibliografia. Lucrarea conține 45 de ilustrații și 3 tabele, numărând 242 de pagini și integrează 137 de surse bibliografice. Structura fiecărui capitol se poate observa în cuprinsul tezei expus la începutul acestui rezumat.

Ipoteză

Întrebarea centrală adresată în această lucrare poate fi sintetizată astfel: *Cum funcționează și se organizează obiectele muzeale, prin materialitatea și valorile lor, în plan cultural?* Răspunsul care poate fi oferit acestei întrebări este următorul: Cel puțin în cazul colecțiilor muzeale de tipul colecțiilor ornitologice și în particular, în cazul Colecției Ornitologice a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu, obiectele muzeale se organizează prin materialitatea și valorile lor în structuri asemănătoare/omoloage organismelor biologice, structuri pe care le vom denumi organisme culturale. Răspunsul devine ipoteza noastră de lucru care stipulează că piesele muzeale nu sunt obiecte inerte, ci sunt capabile să genereze sisteme active cu capacitate de auto-organizare și auto-funcționare, contexte de tipul rețelelor în care „capacitatea de acțiune” (*agency*) se redistribuie între actanții umani și cei non-umani. Această ipoteză este cea pe care o argumentăm și o demonstrăm pe parcursul expunerilor din teză.

Obiective

Obiectivele generale ale cercetării de față pot fi sintetizate în trei direcții principale. Prima este reprezentată de analiza elementelor colecțiilor muzeale și ale organismului cultural. Cea de-a doua este reprezentată de analiza câmpului și spațiului cultural în care se manifestă organismul cultural. Cea de-a treia direcție este reprezentată de analiza paralelismului între colecția muzeală și organismul biologic, cu scopul de a trasa caracteristicile vitale ale ansamblurilor de piese muzeale.

În cazul analizei elementelor colecțiilor muzeale și ale organismului cultural am stabilit următoarele obiective specifice: 1. clasificare pieselor în funcție de tipologia lor, integrând un discurs filosofic în fiecare caz; 2. sistematizarea valorilor pieselor muzeale, accentuând acele aspecte care prefigurează analiza câmpului cultural; 3. analiza valorii estetice prin cercetarea mai multor criterii estetice corespunzătoare aspectului unor specii de păsări, integrând metodele filosofiei experimentale; 4. analiza statutului pieselor muzeale din domeniul istoriei naturale în contextul lucrărilor și expozițiilor de artă.

În cazul analizei câmpului cultural și a spațiului cultural am stabilit următoarele obiective specifice: 1. investigarea unor concepte asemănătoare celui de câmp cultural, în sensul în care apare în această lucrare și depistarea originii acestora; 2. analiza spațiului cultural din perspectiva limbajului și taxonomiei ornitologice; 3. cercetarea identității culturale în cazul păsărilor pe baza metodelor filosofiei experimentale; 4. prezentarea cât mai amănunțită și analiza conceptului de câmp cultural, în strânsă legătură cu aspectele tratate în expunerea despre organismul cultural corespunzător Colecției Ornitologice.

În cazul analizei Colecției Ornitologice și celei a organismului cultural am stabilit următoarele obiective specifice: 1. prezentarea istoricului Colecției Ornitologice; 2. analiza și prezentarea morfologiei organismului cultural pe baza paralelismului cu structura Colecției ornitologice; 3. analiza și prezentarea anatomiei organismului cultural pe baza paralelismului cu structura Colecției ornitologice; 4. analiza și prezentarea funcționalității organismului cultural pe baza paralelismului cu structura Colecției ornitologice; 5. cercetarea genezei, replicării și evoluției organismelor culturale; 6. argumentarea finală pentru existența reală a organismului cultural.

Prin obiectivele stabilite lucrarea are un caracter interdisciplinar, încadrându-se atât în tipul cercetărilor filosofice cât și în cel al cercetărilor de muzeologie și reprezintă o cercetare fundamentală articulată cu o dimensiune aplicativă.

Metodologie

Cercetarea fundamentală din teza de față s-a realizat pe baza unei metodologii diverse. Aceasta este caracterizată de integrarea unor metode noi aplicate în filosofie, așa cum este filosofia experimentală, precum și de integrarea unor metodologii specifice, datorate puternicului caracter interdisciplinar al tezei.

Prima metodă se referă la cercetarea bibliografică, analiza conceptuală și identificarea teoriilor filosofice care corespund obiectivelor propuse în teză. Totodată, aceste teorii au fost folosite pentru a interpreta rezultatele empirice obținute prin celelalte metode specifice, folosite în analiza studiului de caz concret (Colecția Ornitologică a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu) și a conceptului central propus, cel de *organism cultural*. Cea de-a doua metodă a constat în generarea și testarea unor modele conceptuale/științifice bazate pe abstractizarea fenomenelor culturale. Aici se încadrează însuși conceptul de organism cultural, dar și cele de *câmp cultural* și de *spațiu cultural*. Cea de-a treia metodă a constat în utilizarea chestionarului, mijloc specific filosofiei experimentale, prin care ne-am propus obținerea unor date empirice referitoare la comportamentul obiectelor din perspectivă estetică și cercetarea identității culturale a acestora. Următoarea metodă – observația directă – a reprezentat o alternativă pentru cercetarea aceluiași probleme menționate mai sus, dar printr-un mijloc diferit, în scopul de a identifica toate perspectivele și în același timp de a testa rezultatele obținute prin metoda anterioară. Ea include vizitarea și analiza directă a unor expoziții de artă contemporană din țară și străinătate și a textelor de expoziție ale acestora, precum și vizitele întreprinse la diverse muzee de istorie naturală. Concomitent cu metoda expusă mai sus, am avut în vedere și o cercetare bibliografică referitoare la expozițiile de artă care integrează obiecte de tipul pieselor muzeale specifice istoriei naturale. O a șasea metodă utilizată în această cercetare a constat în studiul de caz amănunțit al unei colecții de istorie naturală. Această colecție a fost evaluată din perspectivă istorică, din care a fost extrasă o dinamică cronologică în ceea ce privește constituirea prin specimene¹. O altă metodă a fost reprezentată de cercetarea interdisciplinară a tapetului cu influențe orientale din Palatul Brukenthal, care integrează multe reprezentări de păsări.² Această metodă ne-a permis să explorăm modul în care formele hibridează, ce grad de identitate au acestea și în final ce raport se stabilește concret între natură și reprezentare.

¹ PRIPON, Liviu Răzvan: The Ornithological Collection of the Natural History Museum of Sibiu – A historical review. În *Brukenthal Acta Musei X. 3*, Sibiu, 2015.

² PRIPON, Liviu, Răzvan – Cuzepan-Bebeșelea, Gabriela: The Brukenthal Palace oriental tapestry approached from a Natural History point of view. În *Brukenthal Acta Musei XII. 3*, Sibiu, 2017.

Sinteza capitolelor

Capitolul I intitulat „Elemente” are în vedere 5 aspecte principale. Acest capitol începe cu o inventariere a tipologiilor specifice pieselor muzeale de istorie naturală, evidențind un număr de 21 de categorii analizate incluziv dintr-o perspectivă a filosofiei și filogeniei lor. Natura acestor piese care reprezintă elementele colecției și, în consecință, natura organismului cultural corespunzător sunt discutate prin analiza și evidențierea mediului specific în care ele există și se manifestă, mediu care este reprezentat de spațiul cultural. Pentru a ajunge la spațiul cultural am analizat sub-structurile sale, anume planurile culturale în care obiectele materiale se proiectează cultural. Primul capitol se încheie cu analiza gradului de identitate a obiectelor naturale insistând pe păsări, cele care constituie obiectul central de investigație între piesele muzeale. Prin acest ultim subcapitol am expus concret modul și gradul de proiecție culturală a obiectelor naturale, absolut necesar pentru a reliefa situația întâlnită în contextul spațiului cultural.

Capitolul II, „Analiza valorii pieselor muzeale de istorie naturală”, tratează patru aspecte generale referitoare la valorile pieselor muzeale și apoi la câmpul cultural în care acestea se manifestă. Inițial am realizat o categorisire a valorilor pieselor muzeale din domeniul istoriei naturale care s-a concretizat prin evidențierea a 19 tipuri de valori. Dintre acestea am selectat pentru o analiză mai amănunțită valoarea estetică, folosindu-ne de principiile estetice propuse de William Hogarth în *Analiza Frumosului*³. În urma analizei am depistat statutul valorii estetice, care este unul relativ și prin urmare dinamic, introducând astfel principiul mișcării culturale pe care l-am analizat ulterior în subcapitolul dedicat poziției obiectelor naturale în contextul artei contemporane. În acest fel, am propus și explicat natura unui aparat analitic, reprezentat de matricele estetice, prin care se poate inspecta și cerceta câmpul cultural. Ultima parte a capitolului doi este reprezentată de analiza structurii câmpului cultural care reprezintă baza pentru înțelegerea mișcării culturale, cea care este specifică elementelor organismului cultural. Pe baza acesteia am expus construcția, funcționarea și comportamentul organismului cultural.

Capitolul III „Organismul Cultural” este dedicat paralelismului între colecția muzeală și organismul cultural. Cu ajutorul colecției muzeale demonstrăm existența entității „organism cultural” și descriem anatomia și funcționarea sa, totodată putând să aducem în spectrul perceptibil („vizibil”) această structură masivă corespunzătoare unui *hiperobiect* în

³ HOGARTH, William: *Analiza frumosului* (traducere de Theodor Redlow). Editura Meridiane, București, 1981.

accepțiunea lui Timothy Morton⁴. Capitolul începe cu istoricul Colecției Ornitologice a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu, iar apoi continuă cu expunerea anatomică a colecției luate ca studiu de caz în această lucrare. După reprezentarea părților componente a organismului cultural sub forma unor corespondente omoloage organismelor biologice, am discutat modul de funcționare a colecției, evidențiind metabolismul acesteia, ceea ce reprezintă o caracteristică fundamentală pe bază căreia i se poate atribui rangul de organism. Ultima parte a capitolului este dedicată genezei, evoluției și replicării colecțiilor din perspectiva funcționării lor ca organisme culturale.

Capitolul IV „Argumente suplimentare pentru existența organismul cultural” urmărește o serie de obiective care încearcă să finalizeze argumentația pentru existența organismelor culturale și manifestarea colecțiilor muzeale sub forma acestor entități. Capitolul începe cu expunerea principalelor direcții de argumentare și continuă cu definitivarea conceptului de câmp cultural. O parte reprezentativă din acest capitol este dedicată argumentelor teoretice corespunzătoare surselor bibliografice, în care sunt discutate teoriile a patru autori de referință: Leo Frobenius⁵, Pierre Bourdieu⁶, Bruno Latour⁷ și Timothy Morton⁸. În primul caz este vorba despre corespondența dintre cultură și organismul biologic, în cel de-al doilea despre câmpul cultural, în cel de-al treilea despre capacitatea de acțiune (*agency*) a obiectelor, iar în cel de-al patrulea despre caracteristicile hiperobiectelor. Capitolul se încheie cu o expunere a naturii obiectelor în spațiul cultural, pentru a demonstra comportamentul hibrid al acestora din perspectiva dihotomiei material și imaterial și pentru a confirma în final fracția culturală ca o componentă a structurii lor unitare.

Concluzii

Concluzia generală a lucrării este că ipoteza inițială propusă ca răspuns la întrebarea *Cum funcționează și se organizează obiectele muzeale, prin materialitatea și valorile lor, în plan cultural?* se confirmă. Astfel, teza noastră este aceea că piesele muzeale nu sunt obiecte inerte, ci sunt capabile să genereze sisteme active cu capacitate de auto-organizare și auto-funcționare, respectiv contexte de tipul rețelelor în care capacitatea de acțiune se redistribuie

⁴ MORTON, Timothy: *Hyperobjects – Philosophy and Ecology after the end of the world*. University of Minnesota Press, Minnesota, 2013.

⁵ FROBENIUS, Leo: *Paideuma: schiță a unei filosofii a culturii (aspecte ale culturii și civilizației africane)* – traducere de Ion Roman. Editura Meridiane, București, 1985.

⁶ BOURDIEU, Pierre: *Regulile Artei, Geneza și structura câmpului literar*. ART, București, 2017.

⁷ LATOUR, Bruno: *Reassembling the Social: An introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford UP, Oxford, 2005.

⁸ MORTON, Timothy: *Hyperobjects – Philosophy and Ecology after the end of the world*. 2013.

între actanții umani și cei non-umani, iar aceste suprastructuri pot fi denumite organisme culturale.

Concluzia generală este detaliată prin concluziile corespunzătoare fiecărui capitol al tezei, care pot fi sintetizate astfel:

1. Natura elementelor organismului cultural presupune atât o latură materială cât și una imaterială a acestora, ceea ce le dă posibilitatea să existe și să se manifeste în spații culturale, diferite de cele fizice, dar la fel de reale; aceste elemente desfășoară o formă particulară de mișcare, și anume mișcarea culturală specifică „celui de-al treilea regn”, după cum îl denumește Leo Frobenius⁹.

2. Mișcarea culturală are ca fundament manifestarea obiectelor în câmpul cultural, concept care se aseamănă cu cel propus de Pierre Bourdieu.¹⁰ În viziunea noastră, acesta integrează și capacitatea de acțiune recunoscută de către Bruno Latour,¹¹ având așadar o natură hibridă inclusivă pentru obiecte. Respectivul câmp și efectele sale pot fi studiate prin analiza valorii estetice în contextul dinamicii acesteia.

3. Ansamblurile de obiecte muzeale, precum și obiectele ele însele, pot căpăta valoare „organică” prin organizarea și dispunerea lor analogică structurilor organismelor biologice, ceea ce se oglindește în corespondența dintre cele două tipuri de sisteme atunci când ele sunt privite comparativ. Din analiza metabolismului colecției am obținut principalul argument empiric care demonstrează un *pattern* specific procesului de funcționare complexe și autonome a colecției muzeale.

4. Argumentele teoretice din lucrările unor autori de referință confirmă propriile rezultate referitoare la autonomia funcțională a ansamblelor de obiecte și propria lor capacitate de acțiune, ceea ce reprezintă un plus în demonstrarea existenței organismelor culturale și a comportamentului colecțiilor muzeale ca astfel de entități.

Contribuțiile personale esențiale constau în aceea că am introdus termenul de *organism cultural*, care oferă un avantaj conceptual în diferite direcții de cercetare a structurilor culturale, și am adus în plan perceptibil o entitate care, deși evidentă și prezentă în imediata apropiere a fiecăruia, este totuși imperceptibilă, expunând astfel o metodă care poate fi folositoare în evidențierea și altor structuri aparent „invizibile”. Pe scurt, aportul personal constă în demonstrarea existenței și expunerea anatomiei organismului cultural, necunoscute anterior în studiul colecțiilor muzeale.

⁹ FRUNZETTI, Ion: „Prefață” la *Paideuma*. Editura Meridiane, București, 1985, p 6.

¹⁰ BOURDIEU, Pierre: *Regulile Artei, Geneza și structura câmpului literar*, 2017.

¹¹ LATOUR, Bruno: *Reassembling the Social: An introduction to Actor-Network-Theory*, 2005.

Bibliografie selectivă

- BĂLOIU, Raluca: *Shape(s)*. Text curatorial pentru Expoziția artistului Dragoș Neagoe, 2017.
- BERA, Olimpia: *Dead Gardens*. Text curatorial pentru Expoziția artistului Liviu Bulea, 2017.
- BERA, Olimpia: *Dead Gardens*. Text curatorial pentru Expoziția artistei Ioana Olăhuț, 2017.
- BERGER, John: *Feluri de a vedea* (traducere de Radu Șorop). Editura Vellant, București, 2018.
- BERRADA, Hicham–LESNE, Annick: Forms far from Equilibrium. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – The dream of forms, Paris, 2017.
- BIELZ, Eduard Albert: Vereinsnachrichten. În *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt I.1*, p 1-4, Sibiu, 1849.
- BIELZ, Eduard Albert: Beitrag zur Unterscheidung der rabenartigen Vögel. În *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt IV.1*, Sibiu, 1853.
- BIELZ, Eduard Albert: *Fauna der Wirbelthiere Siebenbürgens*. Drotleff Buchhandlung, Sibiu, 1856.
- BOTA, Teodora: *MicroLab*. Text curatorial pentru Expoziția Absolvenților UAD, 2019.
- BOURDIEU, Pierre: *Regulile Artei, Geneza și structura câmpului literar*. Grupul Editorial ART, București, 2017.
- BOURDIEU, Pierre: *The Field of Cultural Production*. Polity Press, Cambridge, 1993.
- BREDEKAMP, Horst: *Nostalgia antichității și cultul mașinilor. Istoria cabinetului de curiozități și viitorul istoriei artei* – traducere de Anghelescu Maria-Magdalena. Editura Idea Design & Print, Cluj, 2007, p. 58.
- CANTINE, David: *Purple Still Life No 1 (2005)* on <https://oenogallery.com/artists/david-cantine/art/prpl-still-life-i>, 2019.
- CĂTUNEANU, Ion et al.: *Fauna Republicii Socialiste România – Aves (Păsări) Vol XV Fascicula 1*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978.
- CIOBANU, Rodica–CUZEPAN, Gabriela: Educational Activities in the Natural History Museum Sibiu. A retrospective. În *Brukenthal Acta Musei X. 3*, Sibiu, 2015.
- CIOBANU, Rodica–CIUNTU, Viorel: Considerations regarding the Geological and Paleontological Collections of the Natural History Museum (Sibiu, Romania). În *Brukenthal Acta Musei X. 3*, Sibiu, 2015.

CIOBANU, Rodica, PĂPUREANU, Ana-Maria, CUZEPAN, Gabriela, VONICA, Ghizela, POPA, Tudor: *Traseul Cultural: Drumul Colecțiilor Muzeului de Istorie Naturală*. În cadrul The Cultural Trail: The Road of the Collections of the Museum of Natural History Cultural Project Publications, Sibiu, 2014.

CIOBANU, Ciobanu: *Ghidul Muzeului de Istorie Naturală*. Editura Altip, Alba-Iulia, 2010.

DABÓCZI, Géza: *Hands don't make magic*. Text curatorial pentru Expoziția artistei Nona Inescu, 2015.

DEZOTEUX, Bertrand: Super-règne. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – The dream of forms, Paris, 2017.

DOMBROWSKY, Robert Ritter: *Păsările României (Ornis Romaniae)*. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1946.

FERDOUS, Farhana, NILUFAR, Farida,: Cultural space - a Conceptual Deliberation and Characterization as Urban Space. În *Protibesh Buet, Vol 1 (1)*, 2008.

FLEISCHER, Alain: The dream of forms. Arts, Sciences & Company. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – The dream of forms, Paris, 2017.

FROBENIUS, Leo: *Paideuma: schiță a unei filosofii a culturii (aspecte ale culturii și civilizației africane)* – traducere de Ion Roman. Editura Meridiane, București, 1985.

FRUNZETTI, Ion: „Prefață” la *Paideuma*. Editura Meridiane, București, 1985.

FUSS, Carl: Vereinsnachrichten. În *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt II.5*, p 65-66, Sibiu, 1850.

FUSS, Carl: Vereinsnachrichten. În *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt III.1*, p 2, Sibiu, 1852.

HACKETT, Shannon, (Kimball Rebecca, Reddy Sushma, Bowie Rauri, Braun Edward, Braun Michael, Chojnowski Jena, Cox Andrew, Han Kin-Lan, Harshman John, Huddleston Christopher, Marks Ben, Miglia Kathleen, Moore William, Sheldon Frederick, Steadman David, Witt Christopher, Yuri Tamaki): A Phylogenomic Study of Birds Reveals Their Evolutionary History. În *Science Vol. 320 Issue 5884*, 2008.

HARAWAY, Donna: The Camille Stories. Children of Compost. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

HAUSER, Jens: Art beyond Forms: Biomedia-Aliveness-Otherness. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

HELTMANN, Heinz-von Killyen, Hansgeorg: *Der Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt*. Hora Verlag, Sibiu și Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde, Heidelberg, 2003.

- HIRST, Damien: Pink. Statement al lucrării pe Instagramul artistului, 2019.
- HOGARTH, William: *Analiza frumosului* (traducere de Theodor Redlow). Editura Meridiane, București, 1981.
- HOLZWARATH, Hans Werner,: *Modent art 1870-2000. Impressionism to Today*. Editura Taschen, Bibliotheca Universalis, 2000.
- del HOYO, Josep–Collar, Nigel: *HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World. Volume I: Non-passerines*. Lynx Edicions, Barcelona, 2014.
- del HOYO, Josep–Collar, Nigel: *HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World. Volume II: Passerines*. Lynx Edicions, Barcelona, 2016.
- INESCU, Nona – artist statment: <https://nonainescu.com/an-animal-that-was-once-thought-to-be-a-plant-that-transformed-into-stone/>, septembrie, 2019.
- KAMNER, Albert: Systematischer Katalog der Ornithologischen Sammlung des Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt. În *Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgische Verein für Naturwissenschaften zu Hermannstadt*, Sibiu, 1914.
- KISS Valentin Adrian–Pripon, Liviu Răzvan: Local movement and site selection of the Eurasian Coot at Cămpenești Wetlands (Transylvania, Romania) during the nonbreeding season. În *International Ornithological Congress – Abstract Book*, 2018, pag 230.
- KWANG, Hyun Ko: Origins of human intelligence: The chain of tool-making and brain evolution. *Anthropological Notebooks* 22 (1), 2016, p. 5-22.
- LATOUR, Bruno: *Reassembling the Social: An introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford UP, Oxford, 2005.
- LATOUR, Bruno: *Nu am fost niciodată moderni. Eseu de antropologie simetrică (traducere de Bogdan Ghiu)*. Editura TACT, Cluj-Napoca, 2015.
- MACÉ, Marielle, MOULÈNE, Claire: Forms of Life. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.
- MAGGS, Colin Gordon: *International Code of Zoological Nomenclature*. International Trust for Zoological Nomenclature, 1999.
- MOCAN, Alexandra: *Few steps till disappearing*. Text curatorial al artistei, 2017.
- MOCIULSCHI, Adrian Leonard: *Artă și comunicare*. Editura Curtea Veche, București, 2013.
- MOULÈNE, Claire: The plasticity of life. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

MOULÈNE, Jean-Luc: *Donkey*. Statement al artistului reprodus pe site-ul web al Galeriei Thomas Dane, 2016.

MORTON, Timothy: *Hyperobjects – Philosophy and Ecology after the end of the world*. University of Minnesota Press, Minnesota, 2013.

MUNTEANU, Dan: *Păsările din România și Europa – Determinator ilustrat*. Societatea Ornitologică Română, București, 1999.

NEYRAT, Frédéric: Transhumans, Posthumans, Androids and Cyborgs. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

OIȘTEANU, Andrei: *Grădina de dincolo. Zoosophia*. Editura Polirom, București, 2012.

PERRIQUET, Oliver: The Incertitude of Forms. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

PETIT, Arnaud: Expressing Forms, Hearing Trajectories. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

PEYRET, Jean-Francois – PROCHIANTZ, Alain: 98.77. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

POPESCU, Cornel: Valori Ornitologice ale Asociațiunii „ASTRA” în Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu. În *Revista Transilvania* 7-8, Articolul 16, Sibiu, 2005.

POPESCU, Cornel: Un secol și jumătate de preparare, conservare și restaurare la Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu. În *Sargetia* XXX, p 923-932, Deva, 2002.

POPESCU, Cornel: Constituirea, Evoluția și Importanța Patrimoniului Ornitologic al Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu. În *Studii și Comunicări – Științe Naturale*, Volumul 27, p. 225-237, Sibiu, 1998.

PRIPON, Liviu Răzvan–KISS, Valentin Adrian: Propunere pentru o nouă definiție a muzeului secolului XXI din perspectiva conceptului de organism cultural. În *Revista Muzeelor nr.1 din 2019*, București, 2019.

PRIPON, Liviu Răzvan–KISS, Valentin Adrian: Cultural Spaces and Cultural Movement as a Higher Type of Form of Movement. Study Case: Birds. În *Brukenthal Acta Musei XIV.3*, Sibiu, 2019.

PRIPON, Liviu Răzvan –KISS, Valentin Adrian: Posibilitatea unui Cabinet de Curiozități actual în contextul artei contemporane. În *DOBROART nr. 2*, Tulcea, 2018, p. 182-194.

PRIPON, Liviu, Răzvan –Cuzepan-Bebeșelea, Gabriela: *Palatul Brukenthal: Grădina Secretă din Tapetul Oriental*. Editura Muzeului Național Brukenthal, Sibiu, 2017.

- PRIPON, Liviu, Răzvan –Cuzepan-Bebeșlea, Gabriela: The Brukenthal Palace oriental tapestry approached from a Natural History point of view. În *Brukenthal Acta Musei XII. 3*, Sibiu, 2017.
- PRIPON, Liviu Răzvan, STERMIN, Alexandru Nicolae, IONESCU, Dan Traian: Educational potential of the Ornithological didactic collection from Braşov Faculty of Silviculture and Forest Engineering (Romania). În *Brukenthal Acta Musei XI. 3*, Sibiu, 2016.
- PRIPON, Liviu Răzvan: The Ornithological Collection of the Natural History Museum of Sibiu – A historical review. În *Brukenthal Acta Musei X. 3*, Sibiu, 2015.
- PRIPON, Liviu Răzvan, STERMIN, Alexandru Nicolae: Hybridization between nomenclature and structural ordering in the birth of the concept of species. În *7th International Congress of Systematics and Evolutionary Biology – BioSystematics Abstract Book*, Berlin, 2011, p. 294.
- REDLOW, Theodor: *Gramatica serpentineilor: Un sistem al varietății în forme și în mișcări*. Editura Meridiane, București, 1981.
- ROBINSON, Scott: Bird Niches in Human Cultures and why they matter. În *Proceedings of the National Academy of Sciences of United States of America, Volume 116, no. 22*, 2019.
- ROMAN, Anda: Senseless. Text curatorial al artistei, 2018.
- ROUHVAND, Hassan: Thinking cultural space: a mapping of “articulation”. În *PEOPLE: International Journal of Social Sciences, 3(3)*, 2017.
- SARDAR, Ziauddin, ABRAMS, Iwona: *Câte ceva despre Haos (traducere de Raluca Maria Schidu)*. Editura Curtea Veche Publishing, București, 2002.
- SCHUETZ, G. Justin, JOHNSTON, Alison: Characterizing the cultural niches of North American Birds. În *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 2019.
- SHELDON, Frederick: Phylogeny of Herons Estimated from DNA-DNA Hybridization Data. În *The Auk 104(1)*, 1987, p. 97.
- SAGOUREV, Stoyan: Strange bedfellows: Art and finance or the Monet-ization of art. În *Research in Sociology of Organizations, vol. 55*, United Kingdom, 2018.
- SIMIONESCU, Ion: *Fauna României*. Editura Albatros, București, 1983.
- STEIN, Helga, WÜRDINGER, Irene: Catalogus Ornithologicus. În *Studii și Comunicări – Științe Naturale, Volum 29 – Supliment*, Sibiu, 2005.
- STERMIN, Alexandru Nicolae–Pripon, Liviu Răzvan: Baillon's crane (Porzana pusilla intermedia, Hermann, 1804) geographical and historical distribution in Romania. În *Brukenthal Acta Musei VI.3*, Sibiu, 2011.

SVENSSON, Lars: *Collins Bird Guide 2nd Edition*. HarperCollins Publishers, London, 2010.

TWISS, Katheryn, RUSSELL, Nerissa: Taking the bull by the horns: Ideology, masculinity, and cattle horns at Catalhoyuk (Turkey). În *Paleorient*, vol. 35.2, Lyon, 2009.

UZAN, Jean-Philippe: Formulaire. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

YI, Anicka, CUSIMANO, Frank, GIESE, Hunter, McBEE, Ross: Seance and Science. În *The magazine of the Palais de Tokyo*, nr. 25 – *The dream of forms*, Paris, 2017.

WALTERS, Michael: *A Concise History of Ornithology*. Editura Christopher Helm, Londra, 2003.

WILSON, Edward O.: *Originile Creativității Umane*. Editura Humanitas, București, 2019.

Surse online

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=60&-Muzeul-de-Stiintele-Naturii-AIUD-Alba>, decembrie, 2019.

<http://www.brukenthalmuseum.ro/istoric/index.html>, decembrie, 2019.

<http://www.brukenthalmuseum.ro/istoric/01.htm>, decembrie, 2019.

<https://fabricadepensule.ro/events/the-museum-affair-exercitii-de-grefare-a-spatiului-muzeal-clujean/>, decembrie, 2019.

<https://cetaf.org/zoological-collection-university-rostock>, decembrie, 2019.

<https://www.bnhs.org/>, decembrie, 2019.

<https://africantourer.com/museum/boma-natural-history>, decembrie, 2019.

<https://www.nm.cz/en>, decembrie, 2019.

<https://www.dabasmuzejs.gov.lv/en/node/413/>, decembrie, 2019.

<http://www.mrsntorino.it/cms/>, decembrie, 2019.

<https://www.cac.es/en/home.html>, decembrie, 2019.

<https://www.nhm.ac.uk/>, decembrie, 2019.

<https://www.rammuseum.org.uk/>, decembrie, 2019.

<https://www.britishmuseum.org/>, decembrie, 2019.

<https://www.museumfuernaturkunde.berlin/>, decembrie, 2019.

<https://museumfrankfurt.senckenberg.de/en/>, decembrie, 2019.

<https://www.ozeaneum.de/en/>, decembrie, 2019.

<https://www.meeresmuseum.de/en/>, decembrie, 2019.

<https://www.chassenature.org/en/>, decembrie, 2019.

<https://www.mnhn.fr/en>, decembrie, 2019.

<https://www.mnhn.fr/en/visit/lieux/galerie-paleontologie-anatomie-comparee-paleontology-and-comparative-anatomy-gallery>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=1691&-Muzeul-de-Mineralogie-al-Universitatii-Babes-Bolyai-CLUJ-NAPOCA-Cluj>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=1668&-Muzeul-de-Paleontologie-Stratigrafie-al-Universitatii-Babes-Bolyai-CLUJ-NAPOCA-Cluj>, decembrie 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=222&-Muzeul-Zoologic-al-Universitatii-Babes-Bolyai-CLUJ-NAPOCA-Cluj>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=209&-Gradina-Botanica-Alexandru-Borza-CLUJ-NAPOCA-Cluj>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=503&-Muzeul-Cinegetic-al-Carpatilor-POSADA-Prahova>, decembrie, 2019.

<https://antipa.ro/>, decembrie, 2019.

<http://www.brukenthalmuseum.ro/naturale/>, decembrie, 2019.

<http://www.brukenthalmuseum.ro/vanatoare/index.html>, decembrie, 2019.

<http://www.brukenthalmuseum.ro/farmacie/index.html>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=105&-Complexul-Muzeal-de-Stiintele-Naturii-Ion-Borcea-BACAU>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=623>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=71&-Complexul-Muzeal-Arad-ARAD>, decembrie, 2019.

<http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/id.asp?k=612&-Muzeul-Banatului.-Sectia-de-Stiintele-Naturii-TIMISOARA-Timis>, decembrie, 2019.

<https://www.mueckeinc.com/adaptation-of-an-instrument>, decembrie, 2019.